

ЈЕЛЕНА М. ВАПА-ТАНКОСИЋ*

Факултет за економију и
инжењерски менаџмент
Нови Сад

СНЕЖАНА Г. ЛЕКИЋ**

Београдска пословна школа
Београд

УДК 332.2

Прегледни рад

Примљен: 05.05.2018

Одобрен: 29.05.2018

Страна: 663-676

АНАЛИЗА МЕРА И ИНСТРУМЕНАТА АГРО-ЕКОЛОШКЕ ФИНАНСИЈСКЕ ПОДРШКЕ ОРГАНСКОЈ ПРОИЗВОДЊИ

Сажетак: Актуелни трендови у Европи указују на неопходност унапређења агро-еколошког окружења у којем пољопривредна газдинства могу донети важне инвестиционе одлуке. Заједничка пољопривредна политика (ЗПП) одувек је једна од најкомплекснијих политика, која је од свог настанка преживела бројне реформе док према уделу у буџету Европске уније (42% у периоду 2007–2013. године) спада у њене најзначајније политике. Актуелна Реформа ЗПП указује на чињеницу да пољопривредници, како би стекли право на додатне подстицаје, морају испуњавати услове заштите животне средине, безбедности хране и добробити животиња. Пољопривредне површине морају бити обрађене у складу са добром конвенционалном и органском праксом јер нова агро-еколошка плаћања и подршка руралном развоју не обухвата само принципе финансирања традиционалне пољопривреде, већ укључује и задовољење стандарда Европске уније попут повећања квалитета и безбедности хране, унапређену тржишну промоцију, као и организовање и саветовање произвођача прехранбених производа. Увођењем нових агро-еколошких критеријума у области директних плаћања органска газдинства квалификују се за добијање додатног плаћања по хектару за спровођење одређених пољопривредних пракси за циљем очувања климатских и еколошких фактора. У новој политици Руралног развоја финансијска подршка обухвата и средства за: процес конверзије у органску производњу, наставак бављења органском производњом, улагања у физичку имовину повезана са органском производњом, програме квалитета за органске пољопривредне производе, саветодавне службе и помоћ пољопривредним газдинствима у области органске производње.

Кључне речи: агро-еколошка плаћања, финансијска подршка, органска производња, Заједничка пољопривредна политика, рурални развој

Увод

У савременим условима пословања велика пажња се посвећује захтевима потрошача и задовољењу њихових потреба. Интересовање потрошача све је

* jvapa@fimek.edu.rs

** snezana.lekic@bbs.edu.rs

више усмерено на куповину и потрошњу здравствено безбедне хране. Безбедност хране представља значајан сегмент политике у Европској унији (ЕУ) не само због заштите здравља потрошача већ и због економског ефекта. Интегрисани приступ безбедности хране у ЕУ има за циљ обезбеђивање високог нивоа безбедности хране, здравља и добробити животиња и здравља биља у оквиру Уније, користећи кохерентне мере „од њиве до трпезе“, чиме се покривају сви сектори ланца исхране (Вјелажас, Дukić-Мijatović, Драгојловић, 2017: 2011). Законска регулатива представља основ за одрживи развој органске производње и успешно функционисање унутар тржишта. Примена стандарда у органској производњи гарантује лојалну конкуренцију са примарним циљем заштите животне средине и интереса потрошача (Вапа-Танкосић, Лекић, 2018: 628). Расту тржишта органске хране допринела је и све већа брига за заштиту животне средине (Wier, Calverley, 2002).

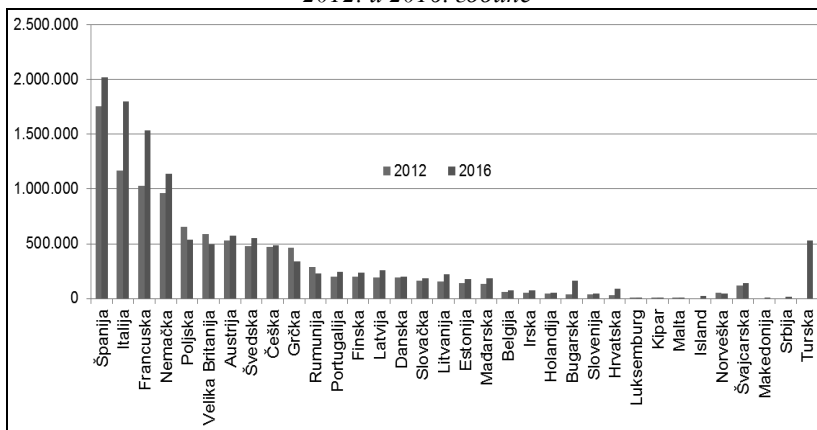
Тржиште органских производа у ЕУ има константан раст са годишњом стопом раста од 7% у 2014. години. Потрошња органских производа, између 2005. и 2014. године, по глави становника повећана је за 110% са 22,4 евра на 47,4 евра, док је у истом периоду, потрошња конвенционалних производа и безалкохолна пића имала раст од 13%. Повећава се и тржишно учешће органских производа. Органска јаја имају тржишно учешће од 11-22% у Аустрији, Белгији, Финској, Француској, Немачкој и Холандији. Органски млечни производи имају тржишно учешће од 5 до 10% у Аустрији, Немачкој и Француској и Холандији (нпр. у Аустрији органско млеко има тржишно учешће од 15,7%). Органско воће и поврће има тржишно учешће од једне петине у Италији, Ирској, Француској, Немачкој и Шведској (IFOAM EU, FiBL, Marche Polytechnic University и Naturland, 2016).

Према подацима Еуростата, укупна површина под органском производњом ЕУ-28 је у 2015. години је износила 11,1 милиона хектара у односу на 5 милиона у 2002. години. Морамо имати у виду да је 1985. године у Европи било само 105.000 ха површина под органском производњом, односно 0,1% од укупно обрадиве пољопривредне површине (Lockeretz, 2007). Овај раст се може објаснити и брзим тржишним растом продаје органских производа у ЕУ који удвостручен, са 11 милијарди у 2005. години на 24 милијарде у 2014. години. У 2015. години у ЕУ-28 регистровано је око 306.500 органских оператера који обухватају произвођаче, прерађиваче и увознике (DG Agriculture and Rural Development, Unit Economic Analysis of EU Agriculture, 2016).

Укупна површина под органском производњом наставља тренд раста у 2016. години и обухвата око 12 милиона хектара пољопривредног земљишта у ЕУ. Присутан је и потенцијал за даљи раст, што показује проценат области која се још увек налазе у конверзији. Укупно повећање површина под органском производњом између 2012. и 2016. године износило је 18,7% (*графикон 1*). Према Еуростату, укупна органска површина се посматра као збир „површине под конверзијом“ и „потпуно конвертоване површине“. Период конверзије обично траје две до три године, у зависности од културе. На *графикону 1*. у посматраном периоду уочљиво је повећање укупне површине под органском производњом у Хрватској и Бугарској. То повећање у Хрватској износи 193,4%

док је у Бугарској 310,4%. У пет држава чланица ЕУ уочљив је тренд смањења површина под органском производњом: Грчка (-25,9%), Малта (-35,1%), Пољска (-18,1%), Румунија (-21,5%) и Велика Британија (-16,9%).

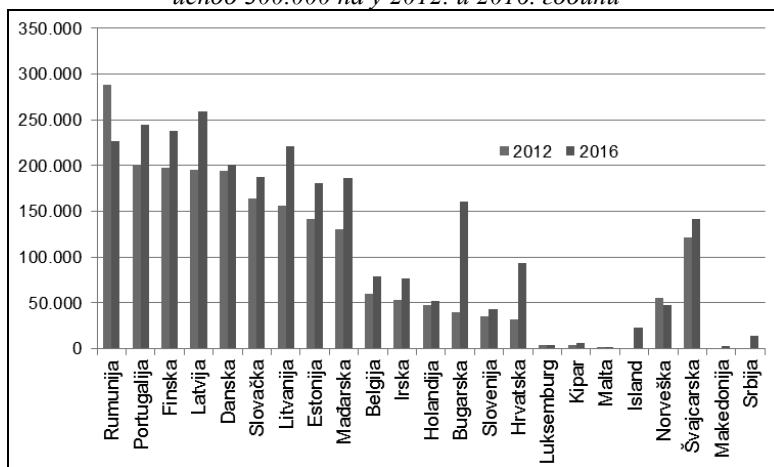
Графикон 1. Укупна површина под органском производњом 2012. и 2016. године

Извор: Еуростат

Морамо имати у виду да органске површине обухватају само 6,2% од укупне пољопривредне површине у Европи. Органска производња се одвија на 185.000 фарми широм Европе и то у старијим чланицама држава ЕУ (81%). Већина органског земљишта (78%) и органских газдинстава (81%) налази се у земљама чланицама ЕУ које су се придружиле ЕУ пре 2004. године (тзв. ЕУ-15), у којима национално и европско законодавство подстиче развој сектора органске производње. Земље које су се придружиле ЕУ 2004. године регистровале су 12% годишњу стопу раста у периоду од 2002. до 2015. године, а број органских фарми се повећао скоро десет пута између 2003. и 2015. године (European Commission, 2016).

Графикон 2. Укупна површина под органском производњом испод 300.000 ха у 2012. и 2016. години

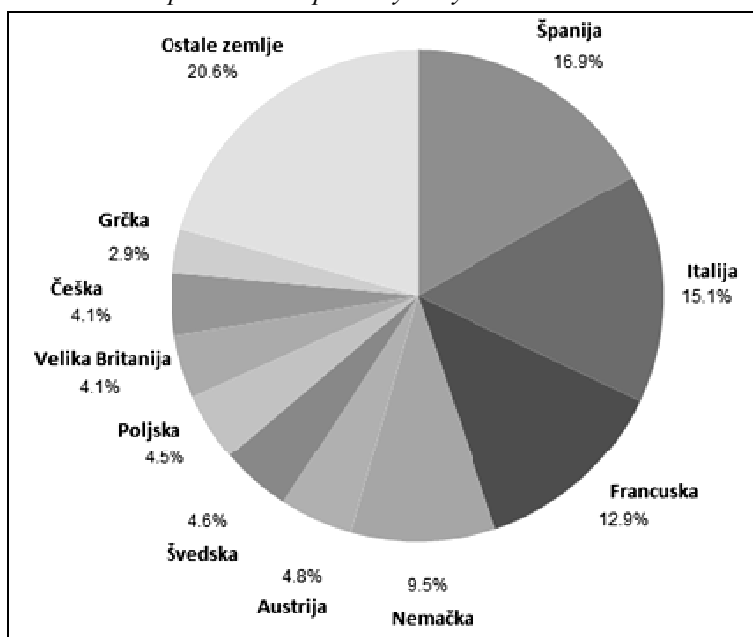

Извор: Еуростат

На *графикону 2.* приказана је укупна површина под органском производњом испод 300.000 ха. Уочава се да је Латвија на првом месту са 259.146 ха укупне површином под органском производњом у 2016. години. Потом следи Португалија са 245.052 ха, Финска са 238.240 ха, Румунија са 226.309 ха, Литванија са 221.665 ха, Данска са 201.476 ха, Словачка са 187.024 ха, Мађарска са 186.322 ха, Естонија са 180.852 ха, Бугарска са 160.620 ха.

На *графикону 3.* приказано је процентуално учешће највећих укупних органских површава у ЕУ у 2016. години. На првом месту налази се Шпанија са највећом сертификованом органском површином од 2.018.802 ха. На другом месту је Италија са 1.796.333 ха и на трећем Француска са 1.537.351 ха. На четвртном месту је Немачка са 1.135.941 ха, петом Аустрија са 571.423 ха, а на шестом месту Шведска са 552.695 ха. Пољска са 536.579 ха је водећа земља чланица ЕУ-13 у погледу органске површине. Следи Велика Британија са 490.205 ха, Чешка са 488.591 ха и Грчка са 342.584 ха, што чини првих 10 држава чланица у погледу заступљености површине органске пољопривреде.

Графикон 3. Процентуално учешће највећих укупних органских површина у ЕУ у 2016. години

Извор: Еуростат

Према статистици Еуростата број пољопривредних газдинстава са искључиво органским површинама у ЕУ се повећао од 2010. до 2013. године, док се број пољопривредних газдинстава са делимичним органским површинама смањило (*табела 1*). То се може протумачити као процес завршетка конверзије. Примећује се пораст од 0,30% пољопривредних газдинства са искључиво органским површинама, као и тренд повећања укупне радне снаге запослене на пољопривредним газдинствима на искључиво органским површинама од 42%.

Табела 1. Број пољопривредних газдинстава, искоришћена пољопривредна површина (ha) и укупна радна снага

	Број пољопривредних газдинстава		Искоришћена пољопривредна површина (ха)		Укупна радна снага	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Укупан број пољопривредних газдин-	12.228.020	10.824.360	175.834.040	174.603.020	9.934.970	9.496.060
Пољопривредна газдинства без органских површина	12.040.410	10.621.220	166.746.050	164.441.090	9.626.730	9.153.330
Пољопривредна газдинства са делимичним органским	96.790	89.790	5.590.240	5.483.040	185.450	168.830
Пољопривредна газдинства са искључиво органским	90.900	113.310	3.497.740	4.678.890	122.810	173.890

Извор: Еуростат

Реформа ЗПП у новом програмском периоду

Реформа ЗПП у новом програмском периоду (2014–2020.) започета је 2011. године. Процес реформе био је утемељен следећим стратегијским циљевима: 1) очување одрживе производње хране у целој ЕУ, како би се загарантовала дугорочна безбедност хране за европске грађане и допринос растућој светској потражњи за храном пошто се, према прогнозама ФАО, очекује повећање потражње за храном чак 70% до 2050. године; 2) подршка пољопривредним заједницама које пружају квалитет, вредност и разноврсност хране; 3) подстицање уравнотеженог развоја свих руралних подручја ЕУ у којима је пољопривреда важна привредна активност која креира нова радна места са вишеструким економским, социјалним, еколошким и територијалним користима (Европска Комисија, 2010).

Законски оквир реформе ЗПП у новом програмском периоду (2014–2020.) усвојен 2013. године обухвата: 1) Уредбу (ЕУ) бр. 1306/2013 Европског парламента и Савета ЕУ од 17. децембра 2013. године о финансирању, управљању и мониторингу заједничке пољопривредне политике и о стављању изван снаге уредби Савета ЕУ уније (ЕЕЗ) бр. 352/78, (ЕЗ) бр. 165/94, (ЕЗ) бр. 2799/98, (ЕЗ) бр. 814/2000, (ЕЗ) бр. 1290/2005 и (ЕЗ) 485/2008; 2) Уредбу (ЕУ) бр. 1307/2013 Европског парламента и Савета ЕУ од 17. децембра 2013. године о утврђивању правила за директна плаћања пољопривредницима у програмима подршке у оквиру ЗПП и о стављању изван снаге Савета ЕУ (ЕЗ) бр. 637/2008 и Савета ЕУ (ЕЗ) бр. 73/2009; 3) Уредбу (ЕУ) бр. 1308/2013 Европског парламента и Савета ЕУ од 17. децембра 2013. године. о успостављању заједничке организације тржишта пољопривредних производа и стављању изван снаге уредби Савета ЕУ (ЕЕЗ) бр. 922/72, (ЕЕЗ) бр. 234/79, (ЕЗ) бр. 1037/2001 и (ЕЗ)

бр. 1234/2007; и 4) Уредбу (ЕУ) бр. 1305/2013 Европског парламента и Савета ЕУ од 17. децембра 2013. године о подршци руралном развоју из Европског пољопривредног фонда за рурални развој (ЕПФРР) и стављању изван снаге Уредбе Савета ЕУ (ЕЗ) бр. 1698/2005.

Окосницу ЗПП УН чини подела на два стуба. Први стуб ЗПП обухвата директна плаћања и мере уређења тржишта. Финансира се путем Европског фонда за гаранције у пољопривреди (ЕАГ). Мере другог стуба финансирају се из средстава Европског пољопривредног фонда за рурални развој (ЕАФРД). У оквиру првог стуба расходи за директна плаћања представљали су око 70% укупних планираних ЗПП расхода у периоду од 2007. до 2013. године. У овом раздобљу расходи за спровођење механизма уређења тржишта представљали су око 10% укупних ЗПП расхода. Најзначајнији механизми уређења тржишта у области пољопривредно-прехрамбених производа обухватили су подршку у сектору вина, воћа и поврћа, извозне субвенције као и интервенцијски откуп и складиштење. Производна ограничења за млеко, шећер, винограде, заједничка царинска тарифа, тржишни стандарди чине такође значајне механизме регулисања тржишта. ЕАФРД спроводи своје активности у државама чланицама путем програма руралног развоја. Државе чланица могу пријавити јединствени програм за читаву територију или низ регионалних програма. Расходи за мере чине око 20% укупних планираних ЗПП расхода у периоду од 2007. до 2013. године, а финансирају се средствима ЕАФРД (Јуришић, 2014: стр. 215–216).

Реформа ЗПП у новом програмском периоду ће у први стуб увести додатне агро-еколошке мере, као и мере унутрашње конвергенције, односно уједначавања висине директних плаћања по хектару између држава чланица и унутар држава чланица на националном или регионалном нивоу, док ће се други стуб фокусирати на конкурентност и иновације, климатске промене и заштиту животне средине. Реформом ЗПП у новом програмском периоду (2014–2020.) први стуб ће бити унапређен новим елементима: „увођењем агро-еколошких критеријума у област директних плаћања (агро-еколошка плаћања или „greening“), редистрибуцијом буџетских средстава између корисника на нивоу земље чланице, као и између земаља чланица и региона, увођењем у фокус младих пољопривредника, редефинисањем појма „активног фармера“, укидањем производних квота, променама механизма и улоге тржишних интервенција, подршком организацијама пољопривредника, иновацијама и инвестицијама и друго” (Влада Републике Србије, 2017: 14).

Политика првог стуба дели се у две велике групе: директна плаћања и мере уређење тржишта. За ЕУ чланице обавезна је примена програма основног плаћања, агро-еколошких плаћања („greening) и плаћање за младе пољопривреднике. Остале мере у оквиру директних плаћања су добровољне (изборне). Основна шема плаћања подлеже унутрашњој конвергенцији, што је један од кључних елемената реформе јер ће се буџети за директна плаћања постепено прилагођавани, чиме се смањује разлика између земаља чланица у просечном плаћању по хектару. Новина ове реформе је да државе чланице ЕУ морају годишње издвојити 30% средстава у оквиру националног буџета за директна плаћања за пољопривреднике који се придржавају пољопривредних пракси

корисних за климу и заштиту животне средине (агро-еколошка плаћања) по прихватљивом хектару пољопривредне површине. Пољопривредници морају да се придржавају прописаних захтева за добијање агро-еколошких плаћања, а неиспуњење захтева кажњава се смањењем плаћања и казнама. Области под органском производњом сматрају се областима које су испуниле агро-еколошких критеријуме у област директних плаћања, без потребе испуњавања додатних захтева. Средства за ове мере додељују се у облику годишњег плаћања по прихватљивом хектару као проценат укупне вредности права које пољопривредник активира за сваку годину. Свако газдинство добија додатно плаћање по хектару за спровођење одређених пољопривредних пракси за очување климатских и еколошких фактора.

„Зелена” или агро-еколошка плаћања, као додатна плаћања пољопривредницима за поштовање обавезних пољопривредних пракси (одржавање трајних травњака, диверзификација усева и обезбеђивање еколошки фокусираних области) обухватају следеће активности, уз услов поштовања правила вишеструке усклађености („cross-compliance“) (Regulation (EU) No 1307/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 establishing rules for direct payments to farmers under support schemes within the framework of the common agricultural policy and repealing Council Regulation (EC) No 637/2008 and Council Regulation (EC) No 73/2009).

Правила за диверсификацију пољопривредних усева прописује члан 44: а) ако је обрадиво земљиште пољопривредника величине између 10 и 30 ha и није у потпуности засејано усевима који су под водом већи део године или у већем делу циклуса усева, на том обрадивом земљишту морају бити гајена барем два различита усева. Главни усев не сме заузимати више од 75% тог обрадивог земљишта; б) ако је обрадиво земљиште пољопривредника веће од 30 ha и није у потпуности засејано усевима који су под водом већи део године или у већем делу циклуса усева, на том обрадивом земљишту морају бити гајена бар три различита усева. Главни усев не сме заузимати више од 75% тог обрадивог земљишта, а два главна усева заједно не смеју заузимати више од 95% тог обрадивог земљишта.

Табела 2. Главне мере и финансијски инструменти агро-еколошке подршке првог и другог стуба

I стуб (EAGF)		II стуб (EAFRD)
ДИРЕКТНА ПЛАЋАЊА ¹	МЕРЕ УРЕЂЕЊА ТРЖИШТА	РУРАЛНИ РАЗВОЈ ²
<ul style="list-style-type: none"> Програм основних шема плаћања или прелазни поједностављени „програм јединствених плаћања по површини Добровољна прелазна национална подршка за пољопривреднике Добровољна прерас- 	<ul style="list-style-type: none"> Тржишне интервенције: постојећи систем јавних интервенција и помоћи складиштењу у приватним складиштима Остављена могућност да се јавна интервенција примењује на следеће производе: пшеницу, кукуруз, јечам, пиринач у лусци, говедину и 	<ul style="list-style-type: none"> Иновације: „трансфер знања“ и „сарадња“ Унапређење конкурентности свих врста пољопривредне производње, одрживо управљање шумама и већа сарадња између пољопривреде и истраживања у циљу убрзања технолошког тран-

I стуб (EAGF)		II стуб (EAFRD)
ДИРЕКТНА ПЛАЋАЊА ¹	МЕРЕ УРЕЂЕЊА ТРЖИШТА	РУРАЛНИ РАЗВОЈ ²
<p>подела плаћања</p> <ul style="list-style-type: none"> • Плаћања за пољопривреднике који се придржавају пољопривредних пракси корисних за климу и животну средину • Добровољна плаћања за пољопривреднике на подручјима са природним ограничењима • Плаћања за младе пољопривреднике који почињу да се баве пољопривредном делатношћу • Добровољна производно везана плаћања • Посебно плаћање за памук • Добровољни појединачни програм за мале пољопривреднике 	<p>телетину, маслац и обрано млеко у праху</p> <ul style="list-style-type: none"> • Европска комисија може да предузме хитне мере у случају општих поремећаја на тржишту изазваних значајним променама у ценама, борбе против ширења болести животиња или озбиљних тржишних поремећаја које је проузроковао губитак поверења потрошача због ризика за здравље јавног мњења, животиња или биљака, као и ризика од болести, подршка у финансирању тих мера • Омогућити мере контроле: укидање квота за млеко 2015. године, укидање квота за шећер 30. септембра 2017. године омогућавајући произвођачима из ЕУ да постану конкурентнији, и на домаћем и на глобалном терену • Уредба сектора вина: укидање система права на засаде винове лозе до краја 2015. године и увођење система одобрења за нове засаде винове лозе уз повећање површина од 1% годишње са применом од 2016. до 2030. године, иновације у винарству • Годишњи буџет за шеме потрошње воћа и млека у јаслицама, вртићима и школама се повећава (са 90 на 150 милиона ЕУР) • Нова правила везана за маркетинг производа и организације произвођача • Произвођачи и секторске организације се признају и подстиче се њихово оснивање да би се оснажила моћ 	<p>сфера у пољопривредну праксу</p> <ul style="list-style-type: none"> • Знање – „пољопривреда заснована на знању“: ојачане мере за саветодавне службе на фармама • Реструктурирање/ инвестиције/ модернизација • Млади фармери – комбинација мера може укључивати грантове за покретање бизниса (до 70.000 €), услуге обуке и саветовања • Мали фармери: помоћ за покретање бизниса до 15.000 € по малој фарми • Инструмент за управљање ризиком: осигурање и заједнички фондови – за осигурање усева од временских непогода и животиња од болести (надокнађује се до 70% губитка ако приход опадне за 30%) • Организације произвођача/ Удружења организација произвођача: Подршка оснивању организација на бази бизнис плана и ограничена на групе дефинисане као МСП • Агро-еколошка – климатска плаћања: већа флексибилност у уговорима, заједнички уговори, везани за адекватну обуку/ информације • Органско газдинство: нова посебна мера за већу видљивост • Планинска подручја изнад 62° Н: износи помоћи могу се повећати

I стуб (EAGF)		II стуб (EAFRD)
ДИРЕКТНА ПЛАЋАЊА ¹	МЕРЕ УРЕЂЕЊА ТРЖИШТА	РУРАЛНИ РАЗВОЈ ²
	произвођача у прехранбеном ланцу производа	
	<ul style="list-style-type: none"> Пољопривредници могу заједнички уговорати уговоре о залихама маслиновог уља, говедине, житарица и одређених усева путем организација произвођача Трговина са државама трећег света: увоз и извоз одређених производа се може захтевати уз презентацију дозволе. Европска комисија може променити квоте увозних тарифа, тј. одређена ограничења на обим добара који се могу увести с умањеном царинском накнадом Поврати на извозна потраживања у треће земље се могу увести за одређене производе и под одређеним тржишним условима 	<ul style="list-style-type: none"> Нова разграничења заснована на 8 биолошких критеријума; државе чланице задржавају флексибилност да дефинишу до 10% пољопривредне површине као површине са специфичним ограничењима ради очувања или побољшања заштите животне средине Подршка за програм Натура 2000 и плаћање у оквиру оквирне директиве о водама Подршка за основне услуге и обнову села у руралним подручјима Мере подршке за ЛЕА-ДЕР локални развој
¹ плаћања која се директно додељују пољопривредницима ² мере углавном добровољне за земље чланице, кофинансирају се из националних буџета		

Извор: самостална обрада аутора

Члан 45. прописује следећа правила за очување трајних травњака: државе чланице дужне су одредити трајне травњаке који спадају у еколошки осетљива подручја, на подручјима обухваћеним директивама 92/43/ЕЕЗ или 2009/147/ЕЗ, којима је потребна строга заштита како би се испунили циљеви тих директива, а пољопривредна газдинства не смеју променити њихову намену нити их преобратити (преорати).

Члан 46. прописује следећа правила за одржавање еколошки значајних површина: уколико обрадиво земљиште пољопривредног газдинства заузима више од 15 ha, пољопривредник је дужан да обезбеди да од 1. јануара 2015. најмање 5% површине обрадивог земљишта пољопривредног газдинства које је пољопривредник пријавио буде еколошки значајна површина.

Анализа мера и инструмената агро-еколошке финансијске подршке органској производњи

ЗПП у програмском периоду од 2014–2020. године чини 38% укупног буџета ЕУ, односно за наведени период издвојено је укупно 411.7 милијарде

евра, од чега се највећи део у износу од 312.7 милијарде евра (76%) додељује првом стубу, док се преостали износ од 99 милијарде евра распоређује у други стуб (24%).

„Државе чланице за ова нова плаћања морају да искористе 30% од највишег износа одређеног за 1 стуб што чини максимално 89,3 милијарди евра или 24% укупног ЕУ буџета за пољопривреду. Слично као и претходном програмском периоду за 2007–2013. годину, сваки национални и регионални програм за рурални развој (РДП) треба да искористи 30% укупних средстава одређених у оквиру Стуба 2 за ублажавање и прилагођавање климатских промена, као и питања заштите животне средине. Ове мере чине 7,2% укупног ЕУ буџета за пољопривреду и усмерене су на накнаде за конвертовање или одржавање органске производње, тако да се може рећи да ова реформа усмерава укупно 28,9% укупног ЕУ буџета за пољопривреду на мере повезане са еколошким и климатским питањима“ (Stolze, Sanders, Kasperczyk, Madsen, Meredith, 2016: 3).

„Укупан допринос фонда ЕАФРД за плаћања по основу органске пољопривреде за период 2014-2020. године износи 6,3 милијарде евра или 6,4% укупног буџета од 99 милијарди евра за програме руралног развоја што одговара проценту укупног органског пољопривредног земљишта у ЕУ од 5,7% у 2014. години. Што се тиче значаја који државе чланице ЕУ придају органској пољопривреди не постоји јединствен образац због фактора као што су диференцијација плаћања према типу коришћења земљишта, различитих економских претпоставки и различитих трошкова и компоненти изгубљених прихода у калкулацији плаћања. Стога значај који државе чланице дају органској пољопривреди и припадајућим буџетским издвајањима и ограничењима може одредити стопу плаћања као и њену политику за развој органске пољопривреде“ (IFO-AM EU, FiBL, Marche Polytechnic University i Naturland, 2016: 15).

У оквиру реформе два од шест приоритета у оквиру нових РДП се баве обнављањем, очувањем и унапређењем екосистема (Приоритет 4), промоцијом ефикасности ресурса и преласком на производњу са ниском емисијом угљендиоксида (Приоритет 5). Према новој ЗПП, у новој политици Руралног развоја посебна пажња посвећује се финансирању органске производње специфичним мерама у ЕАФРД под мером 11: процес конверзије у органску производњу (мера 11.1) и одржавању органске производње (мера 11.2). Подршка за органска пољопривредна газдинства путем плаћања за процес конверзије у органску производњу и одржавања органске производње (мера 11) разликује се у земљама чланицама, у којима се креће. На пример, на Малти у износу од 0,2% до 13,2% од укупних средстава ЕУ програма за рурални развој у Данској. Белгија, Бугарска, Кипар, Данска, Немачка и Грчка су исказале значајну подршку органској пољопривреди у оквиру нових мера за Рурални развој за разлику од Естоније, Финске, Португала, Словеније, Словачке и Велике Британије (Stolze et al., 2016).

Уредбом (ЕУ) бр. 1305/2013 Европског парламента и Савета ЕУ од 17. децембра 2013. године о подршци руралном развоју из Европског пољоприв-

редног фонда за рурални развој (ЕПФРР) и стављању изван снаге Уредбе Савета ЕУ (ЕЗ) бр. 1698/2005 у члану 29 (органска пољопривреда) прописано је да се средства додељују по хектару пољопривредне површине пољопривредницима или групама пољопривредника који добровољно пристану на процес конверзије ресурса из конвенционалне у органску производњу или настављају бављење праксама и методама органске производње. У члану 17. (Улагања у физичку имовину) прописано је да подршка у оквиру ове мере обухвата материјална и/или нематеријална улагања која побољшавају укупне резултате и одрживост пољопривреде и обухвата обраду, пласирање на тржиште и/или развој пољопривредних производа, а максималне стопе подршке могу се повећати за младе пољопривреднике, за заједничка улагања, укључујући она повезана са спајањем организација произвођача и за интегрисане пројекте који обухватају подршку добијену из више мера, за улагања у подручјима изложенима природним и осталим посебним ограничењима, и улагања повезана са органском производњом.

Табела 3. *Преглед мера и инструмената агро-еколошке финансијске подршке органској производњи у оквиру реформе ЗПП*

Стуб 1	Стуб 2
Агро-еколошка плаћања	Процес конверзије у органску производњу (мера 11.1) и одржавању органске производње (мера 11.2) Улагања у физичку имовину повезана са органском производњом Програми квалитета за органске пољопривредне производе и храну Саветодавне службе, службе за управљање пољопривредним газдинством и помоћ пољопривредним газдинствима о органској производњи

Извор: *самостална обрада аутора*

Члан 16. бр. 1 слово а) став ii (Програми квалитета за пољопривредне производе и храну) прописује да се подршка из ове мере односи се на пољопривреднике и групације пољопривредника који први пут учествују у програмима квалитета утврђеним Уредбом Савета (ЕЗ) бр. 834/2007 од 28. јуна 2007. године о органској производњи и означавању органских производа.

Члан 15. (Саветодавне службе, службе за управљање пољопривредним газдинством и помоћ пољопривредним газдинствима) уређује подршку за саветовање за пољопривреднике који по први пут оснивају пољопривредно газдинство. Савети се могу односити и на друга питања, и на посебно информације везане за адаптирање климатским променама и њихово ублажавање, биоразноликост и заштиту вода или питања везана за резултате и ефикасност пољопривредног газдинства, укључујући аспекте конкурентности. Обухватањени су и савети о развоју кратких ланаца снабдевања, органској производњи и здравственим аспектима сточарске производње.

Закључак

Интеграција питања заштите животне средине у ЗПП или „увођење агро-еколошких критеријума“ представља основни циљ законодавног оквира ЗПП (Hart, Little, 2012). Поред система шема финансијске подршке, у битне чиниоца јавне политике развоја органског сектора спадају подршка за одржавање органских површина и конверзију, маркетиншка подршка, обука и образовање (Sanders, Stolze, Padel, 2011).

Није свака национална или регионална подршка органској пољопривреди заснована на јасној стратегији развоја органског сектора. Постизању интегрисанијег и уравнотеженијег приступа креирању органске политике може допринети коришћење националних и регионалних органских акционих планова, који су до сада имплементовани са различитим степенима ефикасности у европским земљама и на нивоу ЕУ (Schmid, Padel, Lampkin, Meredith, 2015). Структура пољопривредног буџета Републике Србије осликава неравномерност и доминацију првог стуба током последњих неколико година иако је исказано опредељење за већим нивом компатибилности са моделом ЗПП (Влада Републике Србије, 2017).

Реформа ЗПП у новом програмском периоду ће у први стуб увести додатне агро-еколошке мере. Области под органском производњом сматрају се областима које су испуниле агро-еколошких критеријуме у област директних плаћања, без потребе испуњавања додатних захтева. У оквиру реформе другог стуба, два од шест приоритета у оквиру нових програма за рурални развој баве се обнављањем, очувањем и унапређењем екосистема, промоцијом ефикасности ресурса и преласком на производњу са ниском емисијом угљен-диоксида. Према новој ЗПП, у новој политици Руралног развоја посебна пажња се посвећује финансирању органске производње: процеса конверзије у органску производњу (мера 11.1) и одржавања органске производње (мера 11.2), програмима квалитета за органске пољопривредне производе и храну и саветодавним службама, службама за управљање пољопривредним газдинством и помоћ пољопривредним газдинствима која је везана за органску производњу.

Пољопривреда Републике Србије треба да дугорочно повећа конкурентност и управо због тога и поступно врши усклађивање домаћег законодавства са правним тековинама ЕУ у области пољопривреде и руралног развоја. Главни циљ ЗПП је да се обезбеди стабилно снабдевање тржишта пољопривредним производима по приступачним ценама и одговарајући приход за пољопривредне произвођаче. Наиме, путем даље изградње органског тржишта и применом развојних мера и подстицаја у складу са европским стандардима, које ће се финансирати и из националних буџетских средстава, органска производња може да обезбеди дугорочну стабилност дохотка произвођача, високе стопе продуктивности и прераде, као и унапређен пласман и тржишну промоцију органских пољопривредних производа.

Литература

1. Bjelajac, Željko, Dukić-Mijatović, Marijana & Dragojlović, Joko (2017): Food safety as one of the main safety preoccupations of a modern man, *Ekonomika poljoprivrede*, 64(1), 191–204.
2. DG Agriculture and Rural Development, Unit Economic Analysis of EU Agriculture, 2016: *Facts and figures on organic agriculture in the European Union*. http://ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/Organic_2016_web_new.pdf (21.05.2018.)
3. European Commission (2010). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: The CAP towards 2020: *Meeting the food, natural resources and territorial challenges of the future*.
4. European Commission (2016). *Facts and Figures on Organic Agriculture in the European Union 2016*. http://ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/Organic_2016_web_new.pdf (21.05.2018.)
5. Hart, Kaley; Little, Jonathan (2012). *Environmental approach of the CAP legislative proposal*, International Agricultural Policy, Issue 1, 19–30.
6. IFOAM EU; FiBL; Marche Polytechnic University, Naturland (2016) *Organic in Europe. Prospects and Developments 2016*. Brussels.
7. Jurišić, Žaklina (2014): Hrvatska poljoprivreda u zajedničkoj poljoprivrednoj politici Europske unije: sadašnjost i sutrašnjica, *Civitas Crisiensis*, Vol. 1, str. 207–221.
8. Lockeretz, William (2007): *Organic Farming: An International History*, CAB International, Wallingford, UK, ISBN: 978-0-85199-833-6.
9. Sanders, Jörn; Stolze, Matthias; Padel, Susanne (2011): *Use and efficiency of public support measures addressing organic farming*, Institute of Farm Economics, Braunschweig.
10. Schmid, Otto; Padel, Susanne; Lampkin, Nic; Meredith, Stephen (2015): *Organic Action Plans: A Guide for Stakeholders*, IFOAM EU, Brussels.
11. Stolze, Matthias; Sanders, Jörn; Kasperczyk, Nadja; Madsen, Gudula; Meredith, Stephen (2016): *CAP 2014-2020: Organic farming and the prospects for stimulating public goods*. IFOAM EU, Brussels.
12. Vapa-Tankosić, Jelena; Lekić, Snežana (2017): Faktori ponašanja potrošača na tržištu organskih proizvoda, *Kultura polisa*, br. 35, god. XIV, str. 625–636.
13. Vlada Republike Srbije (2017). *Nacionalni program za poljoprivredu za period 2018-2020. godine*, <http://www.minpolj.gov.rs/download/Uredbe/Zakljucak-i-Nacionalni-program-za-poljoprivredu-za-period-2018-2020.pdf> (21.05.2018.)
14. Wier, Mette; Calverley, Carmen (2002): Market potential for organic foods in Europe, *British Food Journal*, 104(1), 45–62.

Правна регулатива:

1. Uredba (EU) br. 1306/2013 Evropskog parlamenta i Saveta Evropske unije od 17. decembra 2013. godine o finansiranju, upravljanju i monitoringu zajedničke poljoprivredne politike i o stavljanju izvan snage uredbi Saveta Evropske unije (EEZ) br. 352/78, (EZ) br. 165/94, (EZ) br. 2799/98, (EZ) br. 814/2000, (EZ) br. 1290/2005 i (EZ) 485/2008.
2. Uredba (EU) br. 1307/2013 Evropskog parlamenta i Saveta Evropske unije od 17. decembra 2013. godine o utvrđivanju pravila za direktna plaćanja poljoprivrednicima u programima podrške u okviru zajedničke poljoprivredne politike i o stavljanju izvan snage Saveta Evropske unije (EZ) br. 637/2008 i Saveta Evropske unije (EZ) br. 73/2009

3. Uredba (EU) br. 1308/2013 Evropskog parlamenta i Saveta Evropske unije od 17. decembra 2013. godine o uspostavljanju zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda i stavljanju izvan snage uredbi Saveta Evropske unije (EEZ) br. 922/72, (EEZ) br. 234/79, (EZ) br. 1037/2001 i (EZ) br. 1234/2007.
4. Uredba (EU) br. 1305/2013 Evropskog parlamenta i Saveta Evropske unije od 17. decembra 2013. godine o podršci ruralnom razvoju iz Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) i stavljanju izvan snage Uredbe Saveta Evropske unije (EZ) br. 1698/2005.

ANALYSIS OF AGRO-ECOLOGICAL SUPPORT MEASURES AND FINANCIAL INSTRUMENTS FOR ORGANIC PRODUCTION

Summary: Current trends in Europe point to the need to improve the agro-ecological environment in which agricultural holdings can make important investment decisions. Common Agricultural Policy (CAP) has always been one of the most complex policies, which has gone through numerous reforms since its creation, and according to its share in the EU budget (42% in the period 2007–2013) it belongs to its most important policies. The current reform of the CAP indicates that agricultural producers, in order to gain the right to additional incentives, must meet the conditions of environmental protection, food safety and animal welfare. Agricultural areas must be processed in accordance with good conventional and organic practices, as new agro-ecological payments and support to rural development, apart from respecting the principles of financing traditional agriculture, must also meet the EU standards such as increased food quality and safety, enhanced market promotion, better organization and advisory of individual farmers. By introducing new agro-ecological criteria in the field of direct payments organic farms qualify for additional payment per hectare for implementation of certain agricultural practices in order to preserve climatic and ecological factors. In the new rural development policy, financial support includes payments for the process of conversion into organic production as well as maintaining organic farming practices and methods, investments in physical assets associated with organic production, quality programs for organic agricultural products, advisory services and assistance to agricultural holdings in the field of organic production.

Key words: agro-ecological payments, financial support, organic production, common agricultural policy, rural development